

Jačanje visokog obrazovanja u Bosni i Hercegovini

Opis zadataka

I. Sveukupni ciljevi

Visoko obrazovanje ima potencijal da odigra značajnu ulogu u davanju podrške ekonomskoj obnovi u BiH, unaprjeđujući, u isto vrijeme, shvatanje i praksu demokratije. Umjesto jednostavnog produžavanja sistema koji je postojao prije rata, u visokom obrazovanju su potrebne duboke i dalekosežne promjene, da bi se osigurao demokratski razvoj i u visokoškolskim ustanovama i u samom bosanskohercegovačkom društvu, u obliku reformi koje će istovremeno unaprjeđivati i ekonomsku dobrobit zemlje.

Na širem evropskom nivou, reforme u visokom obrazovanju su neophodne ako BiH namjerava da ispuni svoje obaveze prema Bolonjskom procesu, usmjerene ka uspostavi Evropskog prostora visokog obrazovanja do 2010. godine. Time reforme u visokom obrazovanju predstavljaju značajan element u osiguravanju da BiH bude intergalni član evropske zajednice. Izvještaj koji je predstavljen na Ministarskoj konferenciji u Bergenu 2005. godine, o napretku u provedbi ciljeva Bolonjskog procesa u BiH, bio je razočaravajući, pokazavši da je, uprkos nekim dobrim stvarima, u odnosu na druge evropske partnere, BiH u zaostatku u promjenama u svom visokoškolskom sistemu. Zapravo, BiH je bila jedna od samo tri zemlje čiji je ukupni rezultat bio u pretposljednjoj najnižoj kategoriji. Najniži rezultat nije ostvario niko. Ubrzavanje reformi u visokom obrazovanju u BiH je, prema tome, ključno u ovom kontekstu, da bi univerziteti u BiH mogli ući u konkurenciju na evropskom i internacionalnom nivou. Ako se to ne učini, mogle bi se pojaviti ozbiljne posljedice u pogledu interakcije osoblja i studenata bosanskohercegovačkih visokoškolskih ustanova i međunarodne akademske zajednice.

Proces reforme visokog obrazovanja u BiH dešava se na tri fronta. Prvo, mora se uspostaviti novi zakonodavni okvir, usmjeren ka Evropskom području visokog obrazovanja. Uprkos činjenici da je to bio konkretan cilj nekih srodnih projekata Vijeća Evrope u kontekstu postprijemnih obaveza BiH i da je, što je još značajnije, bio predmet intenzivnog rada organa vlasti spremnih na reformu, predstavnika univerziteta i studenata, novi okvir još nije usvojen. Drugo, neophodna je reforma financiranja visokog obrazovanja, jer su sadašnji mehanizmi neefikasni, netransparentni, i pružaju mogućnosti za neprihvatljivu diskriminaciju. Jedan budući projekat Svjetske banke, uslovljen usvajanjem progresivnog okvirnog zakona, bavit će se tim pitanjem. Treći stub reforme obavlja se unutar samih univerziteta; ovaj ključni aspekt, upravljanje i rukovođenje na integriranom univerzitetu, će biti u fokusu intenzivnog dvogodišnjeg programa Evropske komisije i Vijeća Evrope (2003. – 2005.) (www.coe.ba)

U skladu i blisko povezano sa ovim reformama će biti uvođenje mehanizama na nivou države, koji će podržavati uvođenje i provedbu vanjskih i unutrašnjih mehanizama osiguranja kvaliteta, kao i za priznavanje akademskih kvalifikacija u skladu sa

zahtjevima Bolonjskog procesa, Lisabonske konvencije o priznavanju, i Funkcionalnog pregleda obrazovnog sektora u BiH, koji je obavila EU. Ovaj projekat će se baviti tim ciljevima.

Osnovni pokazatelji

Napredak na sistemskom nivou od ključnog je značaja za sadašnji fragmentirani visokoškolski krajolik u BiH. Redovni izvještaji za narednu Ministarsku konferenciju Bolonjskog procesa u Londonu će pokazati dokaze o reformama u skladu sa evropskim standardima i normama. Značajan pokazatelj će biti tzv. Stocktaking Report (detaljan izvještaj stanja) za 2007. godinu, koji se traži od svih učesnica u Bolonjskom procesu do početka 2007. Ključni indikatori koji će pokazati da je BiH na putu reformi uključuju uvođenje mehanizama zaosiguranje kvaliteta, uspostavu BiH ENIC centra, okvir za visokoškolske kvalifikacije, i usvajanje okvirnog državnog zakona koji podržava ove inicijative.

Ove reforme mogu se provesti samo ako vlasti u BiH pogledaju dalje od svojih skrivenih interesa i interne politike, i odluče da podrže visokoškolski sistem zasnovan na transparentnosti, kvalitetu i dobrom upravljanju. Ključna u provođenju reformi bit će i podrška visokoškolskih ustanova, kao i Rektorske konferencije.

Izvori informacija

Na narednom ministarskom sastanku planiranom za 2007. godinu u Londonu, vlada BiH će evropskim ministrima obrazovanja podnijeti izvještaj o napretku u visokom obrazovanju. Redovni izvještaji daju se i na mjesečnim sastancima Grupe za praćenje Bolonjskog procesa (Bologna Follow-Up Group), kao i u kontekstu pripreme detaljnog izvještaja za 2007. godinu.

Radna grupa za visoko obrazovanje/Bolonjski komitet za BiH, uz zajedničko predsjedavanje Vijeća Evrope i Ministarstva civilnih poslova, i koji uključuje sve ključne aktere u visokom školstvu u BiH, će također biti jedan redovni formu za razmjenu informacija.

Delegacija Evropske komisije pratit će napredak svog Funkcionalnog pregleda obrazovnog sektora u BiH, čije su preporuke, između ostalog, mehanizmi za osiguranje kvaliteta, kao i uspostava ENIC i CIPOK centara.

II. Vrijeme:

18 mjeseci

Aktivnosti izložene u daljem tekstu mogu se provoditi istovremeno, tj. nije neophodno da se u njihovoj provedbi prati vremenski slijed.

III. Konkretni projektni ciljevi

A. Priznavanje kvalifikacija – Uspostava Nacionalnog informativnog centra (ENIC) za BiH

Ova prva komponenta projekta za cilj ima da se bavi značajnim problemom priznavanja kvalifikacija, i unutar i izvan BiH. Nastavit će nadograđivati na obiman posao koji je obavljen u sklopu prvog zajedničkog projekta Evropske komisije i Vijeća Evrope za visoko obrazovanje, koji je podrazumijevao i obuku budućeg osoblja BiH ENIC centra, kao i studijske posjete drugim ENIC centrima.

Vijeće Evrope je to dodatno podržalo obukom koja je uključivala učesnike iz cijele regije jugoistočne Evrope; Vijeće Evrope će nastojati da pokrije dodatne troškove učesnika u ovom projektnom cilju, u sklopu dodatnih napora da se izgradi regionalni pristup zajedničkim izazovima u obrazovanju.

Očekivani rezultati

Uspostava Nacionalnog informativnog centra (ENIC) za BiH, u skladu sa činjenicom da je 2004. BiH ratificirala Lisabonsku konvenciju o priznavanju, i sa njenim obavezama vezanim za pristupanje Vijeću Evrope, i da taj centar postane potpuno operativan član Evropske mreže nacionalnih informativnih centara za akademsko priznavanje i mobilnost (ENIC mreža).

Ostvarenje ovog cilja promovirat će pravično priznavanje stranih kvalifikacija u BiH, u skladu sa odredbama Lisabonske konvencije o priznavanju. Prema Konvenciji, strane kvalifikacije ocjenjuju se za priznavanje u skladu sa državljanstvom ili porijeklom podnosioca zahtjeva za priznavanje. ENIC centar, čija je uspostava još jedna obaveza po Lisabonskoj konvenciji o priznavanju, će, isto tako, davati informacije drugim ENIC centrima u vezi sa visokoškolskim kvalifikacijama stečenim u BiH, posebno, ali ne i isključivo, u jugoistočnoj Evropi. Time bi se trebala unaprijediti mobilnost studenata.

Konkretni rezultat će biti formalna uspostava BiH ENIC centra, koji će obavljati svoje zadatke. Uz to će se izraditi, i dobiti podršku vlasti BiH, Nacionalni akcioni plan (NAP) za BiH. Identificirat će se i obučiti/kvalificirati rukovodilac BiH ENIC centra. Pokrenut će se uspostava web sajta i baze podataka BiH ENIC centra (tehnički uslovi i struktura već postoje, prvi podaci su dostupni).

Sredstva za ostvarenje ciljeva

Specifična obuka koju će dati i regionalni, i drugi međunarodni eksperti, uz svakodnevnu podršku osoblju na projektu, pomoći će ENIC centru da pruža relevantne informacije i da obrađuje zahtjeve. Podrška će podrazumijevati sljedeće:

- Redovno će se održavati sastanci sa relevantnim akterima u procesu.
- Centar će predstavljati BiH na međunarodnim sastancima, uključujući godišnje ENIC/NARIC konferencije. ENIC/NARIC web sajt (<http://www.enic-naric.net/>) će upućivati na BiH ENIC centar, koji će doprinostiti radu ENIC mreže.

- Tehnički uslovi i struktura baze podataka BiH ENIC centra, sa web stranicom na domaćim jezicima i na engleskom, i sa linkom za ENIC-NARIC sajt, će biti uspostavljeni. Prvi podaci će biti dostupni. Akcioni plan BiH će biti izrađen i imat će podršku relevantnih aktera.
- Osoblje će izrađivati redovne izvještaje.

Ovu komponentu projekta pažljivo će pratiti Odsjek za visoko obrazovanje i istraživački rad Vijeća Evrope, uz korištenje iskustava organizacije i njene vodeće uloge u ovom polju u Evropi. Uz to, Agencija za razvoj Republike Austrije u BiH pruža finansijsku podršku za zapošljavanje osoblja u Ministarstvu.

B. Osiguranje kvaliteta

U sklopu Bolonjskog procesa, ministri su u svom Komunikatu iz Praga (2001.) „potvrdili vitalnu ulogu koji sistemi osiguranja kvaliteta igraju u osiguravanju visokih standarda kvaliteta i u omogućavanju uporedivosti kvalifikacija u cijeloj Evropi. Podržali su i bližu saradnju između mreža za priznavanje i osiguranje kvaliteta. Naglasili su potrebu za bližom evropskom saradnjom i uzajamnim povjerenjem u prihvatanju nacionalnih sistema osiguranja kvaliteta“. U Bergenu su, 2005. godine, ministri usvojili standarde i smjernice za osiguranje kvaliteta u Evropskom području visokog obrazovanja, kako ih je predložila ENQA (*European Association for Quality Assurance in Higher Education* – Evropsko udruženje za osiguranje kvaliteta u visokom obrazovanju) i obavezali se da će na nivou zemlje uvoditi predloženi model ocjene agencija za osiguranje kvaliteta od strane drugih takvih agencija, uz poštivanje zajednički prihvaćenih smjernica i kriterija.

Shodno tome, BiH je preuzela obavezu da će uspostaviti mehanizme osiguranja kvaliteta, i da unaprijedi kvalitet visokog obrazovanja i da potakne mobilnost. Ova projektna komponenta za cilj ima da uvede konkretne mjere podrške dobroj praksi u radu, kao i odgovornost u osiguranju kvaliteta, te da izgradi obavezu da rezultati procesa osiguranja kvaliteta u BiH budu dostupni javnosti.

Proces će potaći i pratiti radna grupa za osiguranje akademskog kvaliteta (ACQUA). Opis zadatak i plan rada ACQUA grupe će podržati nadležni organi i partneri (Rektorska konferencija i Konferencija ministara obrazovanja). ACQUA grupu će činiti bh. univerziteti i nadležni organi vlasti, predstavnici javnog i privatnog sektora, i međunarodni partneri/konsultantni (obzirom na predstojeću uspostavu CIPOK centra).

Očekivani rezultati

Mapa puta (model) za interno osiguranje kvaliteta, uključujući i smjernice o tome kako ocjenjivati ishod učenja, izradit će se zajedno sa nadležnim institucijama i vlastima. Standardi akreditacije za visokoškolske ustanove izradit će se zajedno sa nadležnim institucijama i vlastima (ministarstva, Rektorska konferencija, bosanskohercegovački univerziteti i budući Centar za Informacije, priznavanje i osiguranje kvaliteta, CIPOK).

Kroz ENQA mrežu će se tražiti partner koji će biti mentor CIPOK centru i koji će mu pomoći u izradi osnovne sheme za CIPOK na nivou države, uključujući opis poslova i zadataka, model saradnje i plan razvoja.

U ovoj fazi, očekivani rezultat u roku od 18 mjeseci trajanja projekta je da smjernice i mapa puta njihovu dalju provedbu budu dostupne, uz zajedničku saglasnost svih relevantnih aktera u procesu.

Sredstva za ostvarenje ciljeva

Tehnička pomoć, uz blisku podršku projektu, ponudit će se u osiguranju kvaliteta, provjeri i ocjeni ishoda učenja, te u standardima za akreditaciju. Aktivnosti će podrazumijevati:

- oblik i mandat radne grupe za osiguranje kvaliteta (obzirom na predstojeću uspostavu CIPOK centra);
- usvajanje i provedbu opisa zadatak radne grupe, kao i plana rada, uključujući i regionalnu dimenziju u njihov opseg djelatnosti;
- podrška unutarregionalnoj i internacionalnoj saradnji radne grupe (npr. sa ENQA mrežom) i drugim relevantnim međunarodnim tijelima i mrežama;
- šira javna promocija dobrih koje proizilazi iz internog i eksternog osiguranja kvaliteta;
- oblik i mandat radne grupe za uspostavu opisa poslova i zadataka CIPOK centra, koji će osigurati regionalni pristup.

C. Okvir za visokoškolske kvalifikacije

Još jedan prioritet Bolonjskog procesa je da se izradi nacionalni okvir za kvalifikacije u visokom obrazovanju. Taj okvir će davati opis kvalifikacija koje čine obrazovni sistem, sa naglaskom na onome što nosioci kvalifikacija zanju i mogu da rade sa datom kvalifikacijom (ishodi učenja). Okvir će, isto tako, opisivati način na koji različite kvalifikacije u sistemu djeluju jedna u odnosu na drugu, i način na koji polaznici mogu da se kreću od jedne do druge kvalifikacije. Nacionalni okvir treba da bude razrađen u smislu cjelokupnog okvira za kvalifikacije u Evropskom području visokog obrazovanja, koji su ministri obrazovanja usvojili u Bergenu 2005. godine. Takav sistem treba da osigura transparentnost među univerzitetima i u BiH i u svijetu, te da promovira mobilnost. Kao i sve druge zemlje u Bolonjskom procesu, i BiH je preuzela obavezu da razradi nacionalni okvir za kvalifikacije kompatibilan sa sveukupnim okvirom za kvalifikacije u Evropskom području visokog obrazovanja do 2010. godine, i da rad na tome otpočne do 2007.

Ova komponenta će biti komplementarna sa Projektom stručnog obrazovanja i obuke Evropske unije (EU VET), koji trenutno radi na okviru za srednjoškolsko obrazovanje.

Očekivani rezultati

Okvir za kvalifikacije za cikluse visokoškolskog obrazovanja izrađuje se u sklopu budućeg, sveobuhvatnog Okvira za kvalifikacije u BiH, odnosno skale za ulazak u i sticanje kvalifikacija u tri ciklusa – unutar budućeg, sveobuhvatnog Okvira za kvalifikacije u BiH. Primjenjivost ovog sredstva potvrđuje se na osnovu 1-2 pojedinačna predmeta/struke (npr. humanističke nauke i pravo). Relevantni akteri u procesu dogovaraju dalju razradu okvira.

Sredstva za ostvarenje ciljeva

Aktivnosti koje će provoditi osoblje projekta, uz pomoć međunarodnih eksperata, podrazumijeva sljedeće:

- oblik i mandat radne grupe za izradu okvira za kvalifikacije u ciklusima visokoškolskog obrazovanja (Rektorska konferencija BiH, socijalni partneri, biroji za zapošljavanje, preduzeća, itd.);
- usvajanje i provedba opisa zadataka i radnog plana radne grupe, uz osiguranje regionalnog pristupa;
- ocjena sadašnje situacija (pristup različitim nivoima kvalifikacija i njihov ishod, regulatorni aranžmani);
- izrada sveobuhvatnog (generalnog) okvira i potvrda na osnovu 1-2 pojedinačna predmeta/struke;
- izrada mape puta za dalju razradu okvira;
- promocija koristi od okvira za kvalifikacije u različitim relevantnim ciljnim grupama.

IV Rezime rezultata projekta

- BiH unaprjeđuje provedbu i svoj angažman u Bolonjskom procesu i u Evropskom području visokog obrazovanja.
- Uspostava ENIC centra u BiH i obuka osoblja koje će ga voditi.
- Mapa puta (model) za interno i eksterno osiguranje kvaliteta, uključujući smjernice o tome kako provjeravati ishode učenja, izrađena zajedno sa relevantnim institucijama i vlastima.
- Standardi akreditacije za visokoškolske ustanove izrađeni zajedno sa relevantnim institucijama i vlastima.
- Izrađena osnovna shema za CIPOK (Centar za informacije, priznavanje i osiguranje kvaliteta) na državnom nivou.
- Uspostavljeni radni kontakti sa ENQA (*European Association for Quality Assurance in Higher Education* – Evropsko udruženje za osiguranje kvaliteta u visokom obrazovanju).
- Kao prvi korak ka okviru za kvalifikacije u visokom obrazovanju, izrađene skale za ulazak i sticanje kvalifikacija za svaki od tri ciklusa studija, u sklopu budućeg, sveobuhvatnog Okvira za kvalifikacije u BiH.
- Relevantni akteri u procesu dogovaraju mapu puta za dalju razradu okvira.

V Partneri u provedbi

Vlasti u BiH, posebno Ministarstvo civilnih poslova BiH, će biti ključni partneri u projektu (up. pismo ministra Halilovića, prilog I).

I Rektorska konferencija BiH će biti jedan od ključnih partnera u provedbi reformi sadržanih u ovom projektu, ako i ključni partneri sa univerziteta, uključeni u pitanja osiguranja kvaliteta. Na sastanku sa rektorima održanom 23. juna 2005. godine, na kojem je predložen osnovni sadržaj cijelog projekta, rektori su mu dali svoju punu podršku.

Joint EC-CoE project 'Strengthening Higher Education in Bosnia and Herzegovina'

Evropska asocijacija univerziteta (EUA), kao organizacija koja predstavlja i evropske univerzitete i nacionalne rektorske konferencije, će kontinuirano djelovati savjetodavno, na osnovu institucionalnih pregleda svih univerziteta u BiH.